

АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД ЯК МЕТОД ЛІСООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ADMINISTRATIVE SUPERVISION AS A METHOD OF FOREST PROTECTION ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Чернявська Я.А., здобувач кафедри адміністративного та митного права
Університет митної справи та фінансів

В статті розглянуто адміністративний нагляд як метод лісоохоронної діяльності Національної поліції, співвідношення контролю та нагляду, а також зміст та його форми. Показано, що у сфері управління використовуються дві організаційні форми цієї діяльності, перша форма – це наглядова діяльність державних органів влади, створюваних ними структур, яка здійснюється епізодично за ініціативи суб'єкта управління. Друга форма – адміністративний нагляд, який здійснюють спеціальні відомства та їх служби, в діяльності яких ця функція є основною. В цілому зміст адміністративного нагляду полягає в забезпеченні дотримання правил в певних сферах діяльності всіма суб'єктами, кому ці правила адресовані. Основні положення цих правил встановлюються законами та підзаконними актами, що обумовлює види та форми адміністративного нагляду.

Досліджено співвідношення адміністративного нагляду та контролю, який включає в себе перевірку фактичного виконання закону чи іншого нормативного припису, а також реалізації шляхів і засобів їх виконання. При цьому основна відмінність контролю від нагляду полягає у тому, що суб'єкт нагляду, на відміну від суб'єкта контролю, не має права втручатися в оперативну діяльність.

Розкрито зміст ознак наглядової діяльності поліції у сфері охорони лісів, до числа яких відносяться загальнодоступність, безоплатність користування, необхідність отримання дозволів при використанні цього природного ресурсу.

При здійсненні адміністративного нагляду в сфері охорони лісів Національна поліція користується правами, які дозволяють їй: по-перше, спостерігати за точним виконанням громадянами, юридичними особами відповідних правил; по-друге, попереджати, запобігати і виявляти правопорушення; по-третє забезпечувати застосування до правопорушників заходів адміністративно-правового впливу. Дані повноваження поліція використовує в охороні лісів незалежно від виду лісокористування та правового статусу власників окремих масивів.

За допомогою адміністративного нагляду у сфері охорони лісів реалізується принцип поєднання профілактики злочинів з заходами спеціальної профілактики, спрямованих на боротьбу з лісопорушенням. Одним з видів профілактики є попередження, яке у вигляді комплексу попереджувальних заходів входить до практичного нагляду, який проводиться Національною поліцією у формі рейдів, патрулювання, обходів, виставлення постів, пікетів, а так само перевірки і виявлення лісопорушень за повідомленнями, скаргами та заявами громадян та посадових осіб. Ця сукупність заходів проводиться шляхом безпосереднього спостереження за дотриманням суб'єктами лісокористування загальнообов'язкових правил.

Завдяки цьому адміністративний нагляд стає основною організаційно-правовою формою профілактики Національною поліцією лісоохоронних правопорушень, в яких важливе місце займає їх безпосереднє попередження та усунення умов, які сприяють таким діям.

Ключові слова: адміністративний нагляд, Національна поліція, нормативно-правовий акт, ліси, компетенція, лісопорушення, громадський порядок.

The article considers administrative supervision as a method of forest protection activity of the National Police, a correlation of the control and supervision, as well as the essence and its forms. It shows the management area uses two organization forms of this activity: the first form – supervisory activity of state authorities of their structures which is carried out episodically upon the initiative of management entities. The second form is administrative supervision which is conducted by the specialized units and their services which is key in their activity. In general, the scope of administrative supervision involves ensuring the compliance with the rules in particular areas of activities by all entities these rules focus on. The main provisions of these rules are prescribed by the laws and regulations that determines types and forms of administrative supervision.

The author studies the correlation of administrative supervision and control, which includes the verification of actual performance of a law or other statutory instruction and the implementation of ways and means of their execution. At the same time, the essential difference of control from supervision is that a supervision entity, compared to a control entity, is not entitled to interfere the operative activity.

The essence of features of supervisory activity of the police in the area of forest protection, which encompass public access, free use, the need to obtain permits when using this natural resource, are covered.

When exercising administrative supervision in the area of forest protection, the National Police invoke the rights which permit: first, monitoring the strict adherence to the relevant rules by citizens and legal entities; second, warning, preventing and detecting legal violations; third, maintaining the application of measures of administrative law influence towards offenders. The police use the mentioned powers to protect forests regardless of a type of forest use and a legal status of the owners of individual lands.

The principle of combination of the prevention of crimes with measures of special prevention aimed at combating forestry violations is realized through administrative supervision in the area of forest protection. One of the types of prevention is warning, which in the form of a complex preventive measures belongs to the practical supervision performed by the National Police through raids, patrols, walking, setting up posts, pickets, as well as inspections and detection of forest violations based on reports, complaints and statements of citizens and officials. This system of actions is performed through the direct monitoring of compliance with mandatory rules by forest users.

Taking into account the above, administrative supervision turns into a basis of the organizational-legal form of prevention of forest violations – in the context of which their direct prevention and elimination of conditions favoring such actions hold pride of place – by the National Police.

Key words: administrative supervision, National Police, statutory act, forests, competence, forest violation, public order.

Актуальність теми дослідження пов'язана з двома причинами. По-перше – необхідність збереження лісів, які є ключовим елементом навколишнього природного середовища. У Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 р., затвердженій ВР України 28.02.2019 р., цьому природному ресурсу приділено значну увагу та передбачено забезпечення його всебічної охорони. По-друге, питання адміністративно-правових засад наглядової діяльності Національної поліції у сфері охорони лісів є малодослідженим напрямком юридичної науки. При цьому в наукових розробках даний

комплекс питань досліджувався фрагментарно і потребує свого більш ґрунтовного вивчення. Одночасно з цим, в правовому регулюванні наглядової діяльності правоохоронних органів накопичилася значна кількість проблем, пов'язаних з новими суспільно-політичними умовами, які склалися в незалежній Україні.

Аналіз публікацій показує наявність наукових праць, присвячених наглядової діяльності правоохоронних органів підготовлених в різні історичні часи. Це роботи М.К. Гориславського, Р.Д. Боголепова, В.Л. Мунтяна, О.С. Колбасова, В.В. Костицького, А.П. Гетьмана,

К.А. Рябець, А.В. Котелевець, С.В. Шарапової, М.Т. Гаврильцева, Н.В. Марфіної та ін. Незважаючи на наявність цих праць комплексного дослідження наглядової діяльності Національної поліції в сфері охорони лісів не проводилося, тому дане питання потребує свого детального розгляду.

Метою роботи є дослідження адміністративного нагляду як методу лісоохоронної діяльності Національної поліції.

Викладення матеріалів дослідження необхідно розпочати з того, що охорона лісів з боку держави потребує використання цілого комплексу заходів, до числа яких відносяться: політичні, економічні, екологічні, правові, соціальні, ідеологічні, які реалізуються різноманітними інституціями.

Особлива роль у цій системі заходів відводиться державному нагляду за додержанням вимог природоохоронного законодавства, використанням і відтворенням лісів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду. В якості інституцій виступають державні органи влади, до числа яких входить Національна поліція, лісоохоронні структури, а їх основним завданням є охорона і збереження довкілля, невиснажливе і раціональне їх використання, забезпечення прав громадян на безпечне навколишнє середовище.

Виходячи з цього, потребує дослідження сутність, характерні риси та особливості терміну «нагляд». У такому випадку необхідно проаналізувати етимологічне значення цього поняття, існуючі думки, погляди науковців щодо них, узагальнити усі позиції і запропонувати авторське визначення даного терміну. Етимологія слова «нагляд» означає: 1) дія в значенні наглядати; 2) пильнувати, стежити за кимось, чимось для контролю, забезпечення порядку, тощо; 3) дії службовців, групи осіб чи органу влади, що наглядають за ким-небудь, чим-небудь [1, с. 707].

Розгляд практики нормативно-правового регулювання показує, що термін «нагляд» дуже часто вживається паралельно або ж у комплексі з поняттям «контроль», що й створює певні труднощі при розмежуванні даних категорій і визначенні їх окремих сутнісних характеристик.

На додаток до цього, як вказує О. Головкин, відсутність в Україні єдиного комплексного нормативно-правового акту, який би об'єднував і синтезував розрізнені елементи державного контролю та нагляду у галузі охорони довкілля в єдину, впорядковану й гармонійну систему [2, с. 30]. Як вказує А.Б. Баріхін, під наглядом розуміється одна із форм діяльності різноманітних державних органів щодо забезпечення законності [3, с. 337]. Нагляд у лісоохоронній сфері як метод правоохоронної діяльності здійснює низка державних органів, які мають різне призначення і організаційні форми, а їх завданням є забезпечення охорони навколишнього природного середовища, лісового фонду України, відповідність діючим нормам і правилам якості лісної продукції.

У сфері управління використовуються дві організаційні форми цієї діяльності. Перша форма – це наглядова діяльність державних органів влади, а також створюваних ними структур, яка не є для них основним видом діяльності, здійснюється епізодично, найчастіше не з ініціативи суб'єкта управління, а на основі того, що до них надійшли заяви, скарги, справи. На думку Д. М. Бахраха, наглядова діяльність є складовою частиною державного управління. Разом з тим, в багатьох випадках заради забезпечення свободи громадян, виконання обов'язків підприємствами та організаціями, контрольні повноваження суб'єктів влади обмежуються – їм надається можливість здійснювати лише нагляд [4, с. 40].

Друга форма – адміністративний нагляд, який здійснюють спеціальні відомства та їх служби, в діяльності яких ця функція є основною. Зміст адміністративного нагляду полягає в забезпеченні дотримання правил в певних сферах діяльності всіма суб'єктами, кому ці правила адресовані громадянами, посадовими особами та організаціями

(незалежно від форми власності). Основні положення цих правил встановлюються законами та підзаконними актами, що обумовлює види та форми адміністративного нагляду. Виходячи з цього, адміністративний нагляд можна визначити як спеціалізоване спостереження і перевірку дотримання визначених законом правил в діяльності юридичних і фізичних осіб. Специфічною ознакою адміністративного нагляду є спеціалізований характер, він поширюється на державні, громадські, та інші недержавні організації, їх посадових осіб а також на громадян. Важливою особливістю такого нагляду є те, що ця категорія пов'язана із застосуванням норм права, а в необхідних випадках і заходів адміністративного примусу.

Адміністративний нагляд, будучи спеціальним видом діяльності Національної поліції, за своєю суттю тісно пов'язаний з контролем. Здійснення контролю включає в себе перевірку фактичного виконання закону чи іншого нормативного припису, а також реалізації шляхів і засобів їх виконання. Однак з метою забезпечення прав та свобод громадян, захисту інтересів підприємств, організацій, установ від надмірної державної опіки контрольні повноваження суб'єктів влади обмежуються до рамок наглядової діяльності.

На думку М.С. Студенікіної, нагляд являє собою звужену форму контролю у сфері свого застосування [5, с. 80]. Необхідно зауважити, що використання контролю та нагляду за організаційною та господарською діяльністю суб'єктів завдяки втручання державних органів в різні практичні питання може призвести до негативних наслідків у вигляді зупинки їх функціонування. З точки зору Х. П. Ярмачі, нагляд припускає контроль, як і контроль припускає нагляд, що зазначено як у переважній більшості доктринальних тлумачень цих термінів, так і в низці нормативно-правових актів, зокрема, і законів [6, с. 177]. Основна відмінність контролю від нагляду полягає у тому, що суб'єкт нагляду, на відміну від суб'єкта контролю, не має права втручатися в оперативну діяльність. Виходячи з цього, будь-який суб'єкт контролю наділений наглядовими повноваженнями, а суб'єкт нагляду контрольними повноваженнями не наділений.

В Україні функціонує значна кількість державних структур, наділених правом здійснення загального адміністративного нагляду, а їх правовий статус визначається відповідними положеннями. До їх числа входить значна кількість спеціалізованих структур, в яких можна виділити дві групи державних наглядових органів. До першої групи належать організаційно-самостійні структури, до числа яких входять міністерства, комітети, наприклад, Міністерство навколишнього середовища України. До другої групи належать органи, які є структурними підрозділами інших органів, наприклад, Державне агентство лісових ресурсів, Державна лісова охорона та інші.

У багатьох управлінських структурах є спеціалізовані наглядові служби, більшість з яких називаються державними інспекціями, а деякі носять назви служб, управлінь. За своїм організаційним статусом такі наглядові органи є структурними підрозділами відповідних міністерств, відомств з повноваженнями, які встановлені діючим законодавством. Так, Національна поліція України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій входять до системи МВС України, мають свої чіткі повноваження та здійснюють нагляд за виконанням посадовими особами і громадянами актів органів законодавчої та виконавчої влади з певного кола питань. Так, функціями Державної служби України з надзвичайних ситуацій є: цивільний захист, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальна справа, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, рятування людей, надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха.

Адміністративний нагляд за дотриманням законів і підзаконних актів здійснюється міліцією з перших днів її виникнення. Так, у постанові НКВС і НКЮ Радянської Росії "Про організацію радянської робітничо-селянської міліції", прийнятому в 1918 р., на неї було покладено суворий нагляд за виконанням усіма громадянами декретів, законів і розпоряджень центральної Робітничо-селянської влади з обліку, розподілу, дотримання твердих цін, спостереження за виконанням санітарних правил, справним станом доріг, мостів, загат, вулиць і нагляд за порядком руху.

Згідно ст. 35 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів здійснюється Радами їх виконавчими комітетами [7]. До числа структур, які виконують ці завдання відносяться Державна екологічна інспекція, Державна служба геології та надр, Державне агентство водних ресурсів, Державне агентство лісових ресурсів, Державне агентство земельних ресурсів тощо.

З причини того, що компетенція не обмежується лише контрольними функціями органів виконавчої влади у сфері охорони природи, їх посадові особи виконують і цілий ряд наглядових повноважень, проведення планових та позапланових заходів, які здійснюються шляхом проведення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та інших дій. У сфері охорони лісів така діяльність обмежена рамками спостереження за дотриманням законодавства та має наступні ознаки: а) здійснюється уповноваженими державними органами виконавчої влади; б) проводиться шляхом перевірки правил використання лісів; в) має значне коло суб'єктів; г) проводиться з застосуванням адміністративно-запобіжних заходів впливу; д) включає в себе юрисдикційні процедури (збір інформації і доказів, їх оцінка, фіксування правопорушень, передача справ до правоохоронних органів); е) необхідність системного здійснення (рис. 1).

Дані ознаки такої діяльності є видами адміністративного нагляду, а його зміст, форми та метод обумовлені колом відносин.

Адміністративний нагляд Національної поліції у цій сфері здійснюється систематично і відносно певного кола суб'єктів:

1) *Лісокористувачі* мають правовий статус, який регламентується ст. 2 ЛК України, суб'єктами лісових відносин є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, юридичні особи та громадяни, які діють відповідно до Конституції та законів України.

2) *Громадяни України*, згідно ст. 66 ЛК України мають право знаходитися в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, гриби тощо, крім випадків, передбачених цим ЛК та іншими законодавчими актами України.

В основі цього права лежать такі ознаки:

1) загальнодоступність для використання передусім корисних властивостей лісів з метою задоволення життєво необхідних природних потреб – естетичних, оздоровчих, рекреаційних, культурних, спортивних, освітніх тощо.

2) безоплатність використання лісів та їх ресурсів.

3) відсутність спеціальних дозволів, необхідності закріплення лісу чи його ділянки за конкретними особами.

Наглядова діяльність має на меті попередження протиправних дій, усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням та застосування заходів адміністративного примусу, у т. ч. адміністративної відповідальності – в разі виявлення порушень загальнообов'язкових правил, якщо це віднесено до їх повноважень. До того ж інспекції, служби чи агентства самостійно застосовують адміністративно-правові заходи згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення, іншими законами та положеннями. Враховуючи, що така наглядова діяльність регламентована нормами адміністративного права, її реалізація здійснюється з допомогою адміністративно-правових засобів та форм, які відносяться до адміністративного нагляду.

Згідно ст. 1 ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р., дається визначення поняття державний нагляд (контроль). Під ним розуміється – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [8].

При здійсненні адміністративного нагляду в сфері охорони лісів Національна поліція користується правами, які дозволяють їй: по-перше, спостерігати за точним виконанням громадянами, юридичними особами відповідних

Рис. 1. Ознаки наглядової діяльності у сфері охорони лісів

правил; по-друге, попереджати, запобігати і виявляти правопорушення; по-третє забезпечувати застосування до правопорушників заходів адміністративно-правового впливу. Дані повноваження поліція використовує в охороні лісів незалежно від виду лісокористування та правового статусу власників окремих масивів.

Згідно діючого законодавства в лісовому фонді можуть здійснюватися: заготівля деревини; заготівля живиці; заготівля другорядних лісових ресурсів (кори, берести, ялицевих, соснових, ялинових лап, новорічних ялинок тощо.); побічне лісокористування (сінокошіння, розміщення вуликів, заготівля деревних соків, збір дикорослих плодів і ягід, горіхів, грибів, лікарських рослин і т.п.); користування ділянками лісового фонду для потреб мисливського господарства; культурно-оздоровчих, науково-дослідних, туристичних і спортивних цілей.

Адміністративний нагляд Національної поліції не може розглядатися лише як пасивне спостереження за виконанням відповідних правил, тому його активне використання потребує залучення засобів адміністративного впливу. Одночасно з цим недооцінка попереджувальних і виховних заходів зводить до нуля можливості боротьби з правопорушеннями, тому здійснення адміністративного нагляду в сфері охорони лісів пов'язано із застосуванням норм права при оцінці стану об'єктів лісокористування. В разі виявлення неправомірних дій з боку юридичних осіб та громадян до лісопорушника приймаються заходи адміністративного-правового впливу.

На думку Р.Д. Боголепова, поняття громадського порядку включає в себе також природоохоронний аспект [9, с. 33]. Тому взаємозв'язок охорони природи, громадського порядку та громадської безпеки, до якої відноситься екологічна безпека, вказує на можливість використання в лісоохоронній сфері Національної поліції. За допомогою адміністративного нагляду у сфері охорони лісів реалізується принцип поєднання профілактики злочинів з заходами спеціальної профілактики, спрямованих на боротьбу з лісопорушенням. Завдяки цьому адміністративний нагляд стає основною організаційно-правовою формою профілактики Національною поліцією лісоохоронних правопорушень, в яких важливе місце займає їх безпосереднє попередження та усунення умов, які сприяють таким діям.

Ліс є досить специфічним об'єктом охорони, у зв'язку з чим можна запропонувати наступні форми попереджувальної діяльності поліції: 1) виявлення і вивчення причин лісопорушення та умов, які сприяють їх появі; 2) інформування відповідних державних органів, адміністрацій підприємств, організацій і установ про причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень; 3) здійснення комплексного підходу у вигляді взаємодії з іншими органами виконавчої влади; 4) сприяння формуванню в суспільстві правових і морально-етичних поглядів і заборон, які впливають на попередження правопорушень. Попередження є ефективним, а разом з тим найбільш часто використовуваним засобом боротьби з правопорушеннями, яке створює у громадян впевненість у надійній охороні їх прав і законних інтересів.

Комплекс попереджувальних заходів входить до практичного нагляду, який проводиться Національною поліцією у формі рейдів, патрулювання, обходів, виставлення постів, пікетів, а так само перевірки і виявлення лісопорушень за повідомленнями, скаргами та заявами громадян та посадових осіб. Ця сукупність заходів проводиться шляхом безпосереднього спостереження за дотриманням суб'єктами лісокористування загальнообов'язкових правил. Саме через практику нагляду застосовуються властиві для лісоохоронної діяльності заходи, приклад, обстеження місць незаконної рубки лісу, лісових згарищ, пунктів складування деревини та обмеження відвідування громадянами лісових масивів.

Важливим фактором в цій роботі є участь таких структур поліції як дільничні інспектори, патрульно-постова, дорожньо-патрульна служба, для яких адміністративний нагляд є однією з форм їх повсякденної службової діяльності. Ця обставина спонукає громадян і посадових осіб утримуватися від порушення встановлених правил та попереджає протиправні, антигромадські дії у вигляді незаконних рубок та інших порушень.

Національна поліція не обмежується тільки прийняттям заходів владного впливу щодо суб'єктів лісокористування, які порушили встановлені правила, ця структура веде облік і аналіз лісопорушень з метою виявлення причин та умов, що їх породжують. У такій діяльності необхідно використовувати інформацію про загальну кількість лісопорушень, по видам, по колам осіб, за місцем та часом здійснення, місцям лісових пожеж, крадіжок лісу. Для об'єктивної оцінки стану охорони лісів збираються дані за конкретний період повинні з'являтися за попередній період – рік, квартал, місяць.

Такий підхід дозволить визначити ефективність адміністративного нагляду у лісоохоронній сфері, вплинути на зниження кількості правопорушень. Отримані результати дослідження статистики порушень скоєних в різних категоріях лісів Національна поліція передає територіальним органам Державного агентства лісових ресурсів, адміністрації міст і населених пунктів, домагаючись від них усунення причин порушень. Практика показує, що основною причиною невиконання вимог лісового законодавства є переконавання деяких працівників лігоспів у своїй безкарності, з причини віддаленості розташування, складних природних умов, як в Українських Карпатах, слабе реагування на порушення з боку Державної лісової охорони.

Таке спостереження за лісовими об'єктами проводиться шляхом спільної участі працівників поліції та службовців Державної лісової охорони або представників громадських природоохоронних організацій. Успішне здійснення адміністративного нагляду багато в чому залежить від правильної оцінки оперативної обстановки, розстановки сил з метою врахування стану доріг та трас перевезення лісоматеріалів та місць їх складування.

Вивчення практики діяльності Національної поліції показало, що важливу роль у збереженні лісів відіграють дільничні інспектори поліції, які досить часто стикаються з привиконанням своїх обов'язків з порушеннями лісового законодавства. Це вказує на необхідність підвищення ступеня знань їх правової кваліфікації, ознак лісопорушень і організаційно-правових заходів, направлених на їх усунення.

Правильна розстановка сил і використання виділених державою коштів вимагає знання територіальних особливостей обслуговуваних ділянок лісу у вигляді: місць масового відпочинку громадян, віддаленість від населених пунктів, дислокації пунктів державної лісової охорони.

Важливою умовою організації процесу нагляду за діяльністю суб'єктів лісокористування є знання ознак і умов скоєння правопорушень у цій сфері. Знання закономірностей, форми здійснення того чи іншого виду лісопорушення дозволяє вибрати найбільш ефективні засоби і способи попередження та припинення правопорушень. Як вказує О.В. Ус, юридична оцінка правопорушень, скоєних в певній галузі є ключовою ланкою застосування правової норми та істотно впливає на загальний рівень організації боротьби з ними [10, с. 174]. На жаль, ст. 105 ЛК України обмежується перерахуванням видів лісопорушень, тому важливим напрямком є розробка науково обгрунтованої їх класифікації при лісокористуваннях.

Даному питанню, в своїх роботах, приділяли увагу такі науковці, як: А.П. Гетьман, Б.В. Кіндрик, Л.В. Мендик, Ю.С. Шемшученко, В.М. Попревич, Т.П. Єгорова, М.В. Краснова, А.Ю. Бойчук та ін.

Такий підхід стосується розробки і застосування заходів попередження та припинення лісопорушень в рамках

адміністративного нагляду поліції, що дозволяє запропонувати таку класифікацію: 1) по об'єкту; 2) по суб'єктам; 3) по матеріальному змісту; 4) за способом скоєння; 5) за правовими наслідками.

По об'єкту, стосовно наглядової діяльності поліції, необхідно виділити лісопорушення, які посягають на право державної або приватної власності на ліси в Україні, які можуть виражатися у вигляді самовільної рубки лісу, сінокошення, зборі лісопродуктів на заборонених ділянках.

По суб'єкту, необхідно виділяти лісопорушення, які здійснюються суб'єктами лісокористування діяльності яких потребує обов'язкового ліцензування, наприклад: порушення встановленого порядку використання лісо-січного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці; здійснення лісових користувань не у відповідності з цілями і вимогами, передбаченими в лісорубному квитку (ордері) або лісовому квитку і суб'єктами лісокористування по праву «публічного лісового сервіту» – збір дикорослих плодів, горіхів і ягід з порушенням встановлених строків; засмічення лісів побутовими відходами.

За матеріальним змістом всі лісопорушення можна поділити на дві групи: 1) які завдають матеріальної шкоди лісам; 2) які не завдають їм матеріальної шкоди. Необхідно вказати, що у більшості випадків правопорушення завдають матеріальних збитків лісовому господарству, наприклад: незаконна порубка, пошкодження дерев і чагарників, знищення та пошкодження лісових культур і молодняка; пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду суттєво впливають на стан цього елементу природи. На практиці є досить прикладів, коли лісопорушення завдає прямої матеріальної шкоди лісам, наприклад, захаращення ділянок лісу, порушення правил пожежної безпеки в лісах, несвоєчасне вивезення. За способом вчинення лісопорушення можна поділити на дві групи: а) вчинені в формі дії; б) здійснені у формі бездіяльності. Основна частина правопорушень у сфері лісового господарства здійснюється у формі дії і вимагає більш оперативних заходів попередження, чи припинення. До їх числа належать: незаконна порубка і пошкодження дерев і чагарників, знищення та пошкодження лісових культур і молодняка; лісові пожежі, пошкодження або самовільна вирубка зелених насаджень в містах. Однак, існує чимало правопорушень, в яких є ознаки бездіяльності, наприклад, невиконання робіт з очищення місць рубок лісокористувачами, що часто призводить до виникнення лісових пожеж. За даними Держлісагенства у більшості випадків, причиною пожеж є людський фактор: порушення населенням правил пожежної безпеки в лісах, випалювання сухостою, недотримання заходів пожежної безпеки при виконанні робіт у лісах. Тобто, є наявним факт бездіяльності лісової адміністрації у вигляді невиконання своїх службових обов'язків працівниками лісової охорони. Таке ставлення до виконання своїх завдань повинно бути припинено в про-

цесі здійснення адміністративного нагляду поліцією. За правовими наслідками необхідно виділяти кримінально-карані лісопорушення – злочини; цивільні делікти; адміністративні правопорушення в сфері лісового господарства та дисциплінарні проступки. Вчинення будь-якого з них дозволяє використовувати систему певних заходів примусу. При виявленні лісопорушення в ході здійснення адміністративного нагляду співробітники поліції повинні вживати заходи до усунення виявлених порушень діючого законодавства, скласти протокол, розглянути і накладити адміністративні стягнення. Одночасно з цим, необхідно провести роботу з фіксації та збору доказів для виявлення обставин і винних, здійснити оцінку отриманої інформації, а також у випадку необхідності застосувати заходи адміністративного примусу. До їх числа відноситься адміністративне затримання, особистий огляд, огляд транспортних засобів, вилучення предметів, що з'являлися знаряддям або об'єктом правопорушення та доставлення громадянина для встановлення його особи до органів виконавчої влади або поліції, вилучення документів і деякі інші заходи. Найчастіше, при проведенні лісоохоронних заходів використовуються різноманітні заходи, тобто дії уповноважених органів або посадових осіб, спрямованих на виконання громадянами обов'язків перед суспільством. На думку В.М. Панькевича, важливим заходом попередження правопорушень є діяльність компетентних органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій у сфері проведення індивідуальної роботи з громадянами [11, с. 158]. Іншим важливим заходом адміністративного впливу є припинення, яке передбачає видалення громадян із міста вчинення адміністративного правопорушення з доставкою особи до територіального органу Національної поліції. Дієвою формою правового забезпечення виконання результатів нагляду є звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів Державного агентства лісових ресурсів з метою недопущення правопорушень та усунення причин.

Як висновок до викладеного необхідно зазначити, що перехід до ринкових економічних відносин, відмова від жорсткого регулювання лісових користувань, тягнуть за собою зменшення обсягу адміністративного нагляду, але в той же час інтереси громадської безпеки, охорони природного фонду вимагають вдосконалення наглядової діяльності служб і підрозділів органів внутрішніх справ. В силу цілого ряду причин профілактична спрямованість наглядової діяльності поліції в сучасних умовах посилюється і тому розглядається як важливий стабілізуючий фактор. Здійснюючи адміністративний нагляд в різних сферах лісокористування співробітники Національної поліції виявляють факти порушення лісового законодавства, дають юридичну оцінку поведінки різних суб'єктів лісокористування і застосовують заходи впливу відповідно до чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) ; уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Головін О. Система державного екологічного контролю як складова єдиної системи державного контролю. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 2(18). С. 30-34.
3. Барихин А.Б. Большой юридический энциклопедический словарь. М.: Книжный мир, 2005. 720 с.
4. Бахрах Д. Н. Важные вопросы науки административного права. *Государство и право*. 1993. № 2. С. 32-43.
5. Студеникина М.С. Некоторые аспекты административно-процессуального законодательства в Российской Федерации. *Проблемы административного и административно-процессуального права*: сб. науч. тр. Отв. ред. Л.Л. Попов. М.: МГЮА, 2005.
6. Ярмачі Х. П. Сутність адміністративного нагляду та його роль у правоохоронній діяльності міліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 1. С. 175-179.
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України 25 червня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05 квітня 2007 р. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.
9. Боголепов Р.Д. Предупреждение правонарушений в процессе контрольно-надзорной деятельности милиции по охране природы. М.: Академия МВД СССР, 1982. 81 с.
10. Ус О. В. Кримінально-правова оцінка вчиненого діяння за ознаками суб'єкта складу злочину. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14029/1/Us_174-177.pdf (Дата звернення 01.02.2021 р.)
11. Панькевич В. М. Заходи попередження правопорушень як механізм формування надійної особистості. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12, № 1. С. 151–161.